

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักประชาธิปไตยในกองบัญชาการกองทัพไทย

จัดทำโดย พลเอก เฉลิมพล ศรีสวัสดิ์
รหัส ๖๓๐๘๐๘

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๘
วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักประชาธิปไตยในองบัญชาการกองทัพไทย

พลเอก เกลิมพล ศรีสวัสดิ์^๑

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (ฉบับปัจจุบัน) ได้บัญญัติหลักการปกครองประเทศไว้ดังนี้

มาตรา ๒ บัญญัติว่า “ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”^๒

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ารูปแบบการปกครองของประเทศไทยใช้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข คำว่าประชาธิปไตยที่ใช้ในภาษาไทยนั้นบัญญัติขึ้นโดยเทียบกับศัพท์ภาษาอังกฤษ democracy เป็นการนำเอาคำสองคำมารวมกันคือ “ประชา” ซึ่งเป็นคำสันสกฤต แปลว่า ราษฎร หรือประชาชนและคำว่า “อธิปไตย” แปลว่า ความเป็นใหญ่อย่างยิ่ง ฉะนั้นประชาธิปไตยจึงหมายถึง ระบอบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ประชาธิปไตยนั้นยังคงมีความหมายที่เน้นเรื่องสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค เป็นรูปแบบการปกครองที่ดีก็คือ การปกครองที่เคารพสิทธิ และความเสมอภาคของมนุษย์ เชื่อว่า สมาชิกของสังคมทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อพัฒนาตนเอง และสังคมโดยรวม นอกจากนี้ระบบการเมืองจะต้องเปิดโอกาส หรือให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการดำเนินการใด ๆ ภายใต้กฎระเบียบของสังคมด้วย ซึ่งรูปแบบการปกครองดังกล่าวก็คือ ระบอบประชาธิปไตยซึ่งเน้นการเข้ามีส่วนร่วมหรือเสียงของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจ อธิปไตย ใช้อำนาจนี้ผ่านทางองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง บทบาทของประชาชนในทางการเมือง จึงมีความสำคัญมากในระบบนี้จนมีผู้กล่าวว่า ประชาธิปไตยนั้นถือว่าประชาชน คือ เสียงสวรรค์ เป็นระบอบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมดำเนินการเพื่อสร้างสรรค์สังคมของตนเอง กิจกรรมการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชน อาจเป็นทางอ้อมโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่แทน หรืออาจเป็นทางตรง เช่น การประท้วง การร้องเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้รัฐบาลรับทราบถึงปัญหา เป็นต้น

บทความทางวิชาการเรื่อง “หลักประชาธิปไตยในองบัญชาการกองทัพไทย” จะได้กล่าวถึงหลักประชาธิปไตย ในนิยามความหมาย หลักการ องค์ประกอบ และความสำคัญ จากนั้นจะกล่าวถึงองบัญชาการกองทัพไทยซึ่งมีการกิจรับผิดชอบการวางแผน พัฒนาและดำเนินการเกี่ยวกับระบบควบคุมบังคับบัญชากองทัพไทย ให้สามารถติดต่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับรัฐบาล ระดับกระทรวง และหน่วยงานในกระทรวงกลาโหม ตลอดจนการแบ่งมอบความรับผิดชอบในการดำเนินการให้กับกองทัพ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง มีอำนาจหน้าที่ควบคุม

^๑ เสนาธิการทหาร

^๒ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒

อำนาจการ สั่งการและกำกับดูแลการดำเนินงานของส่วนราชการในกองทัพไทยในการเตรียมกำลัง การป้องกันราชอาณาจักร และการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังทหารตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดโดยการนำหลักประชาธิปไตยไปใช้ในการบริหารราชการของกองบัญชาการกองทัพไทยให้มีความสอดคล้องกับภารกิจอย่างเหมาะสม

หลักประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตยให้ไปสู่แก่นแท้ของระบอบการเมืองการปกครองที่เป็นของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยได้มากขึ้นและง่ายขึ้นโดยได้มีการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองเริ่มตั้งแต่กระบวนการการเลือกตั้ง ที่มาและคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาหลักเกณฑ์ในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย และการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูงและเพิ่มหลักการให้การออกเสียงประชามติ โดยให้ผลของการออกเสียงประชามติเป็นการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีหรือให้มีผลเป็นข้อยุติได้ ซึ่งแต่เดิมผลของประชามติเป็นเพียงแค่การให้คำปรึกษาเท่านั้น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง คือ เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตย สังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำพิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยที่สังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำแสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยต่ำ ถ้ามีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง แสดงว่าสังคมนั้นมีการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยสูง อีกทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวบ่งบอกถึงอุดมการณ์ทางการเมืองของประชาชนในชาติได้อีกด้วย ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่^๓

๑. ระดับต่ำหรือกลุ่มผู้ดู (Onlookers) คือ การให้ความสนใจต่อข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การถกเถียงปัญหาทางการเมือง การไปใช้สิทธิออกเสียงการเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์ และการร่วมชุมนุมทางการเมือง

๒. ระดับกลางหรือระดับผู้มีส่วนร่วม (Participants) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในโครงการของชุมชน การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์ การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

๓. ระดับสูงหรือระดับนักกิจกรรม (Activists) ได้แก่การเป็นผู้นำกลุ่มผลประโยชน์การมีตำแหน่งและทำงานเต็มเวลาให้แก่พรรคการเมือง และได้รับตำแหน่งทางการเมือง^๔

แต่ปัญหาและอุปสรรคในประเทศไทยที่ไม่สามารถเป็นประชาธิปไตยได้เต็มรูปแบบนัก เพราะยังมีความเหลื่อมล้ำทางสังคมในด้านความยากจน ความร่ำรวย สูงต่ำของระดับการศึกษา ฐานะทาง

^๓ วัชรพงษ์ วชิรปัญญา, ประชาธิปไตยกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคม, วิทยาลัยสงฆ์บ้านเฉลิมพระเกียรติฯ หน้า ๕.

^๔ อารีวรรณ พูลทรัพย์, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน , สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร หน้า ๑๑.

สังคม ความเหลื่อมล้ำทางการเมือง เศรษฐกิจ ทำให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองไม่เป็นไปตามที่สังคมต้องการ แต่เป็นไปตามที่ผู้มีอำนาจต้องการ เพราะฉะนั้น ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมควรที่จะได้รับการแก้ไขให้เกิดระดับของความแตกต่างให้น้อยที่สุดจนเกิดความเป็นธรรมในสังคม เพราะประชาชนยังมีความต่างกันมากก็ยิ่งเพิ่มความห่างของความยุติธรรม ความเสมอภาค และความเท่าเทียมออกไปอีกมากมาย ทำให้คนจน คนไร้การศึกษา คนมีอาชีพหาเช้ากินค่ำจะไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรภายในประเทศได้ ทำให้เกิดความแปลกแยกระหว่างประชาชนคนไทยด้วยกัน

แนวคิดของระบบประชาธิปไตยมีฐานมาจากความเชื่อในเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ที่เกิดมาพร้อมกับความมีเหตุผล มีเสรีภาพ และมีความเท่าเทียมเสมอภาคกัน การปกครองในสังคมจึงควรสนองธรรมชาติของมนุษย์ดังกล่าว ซาร์ตอรี (Sartori) ได้ระบุว่า หลักการสำคัญของประชาธิปไตยมี ๒ ประการคือ การยึดมั่นความสำคัญของบุคคลทั้งในด้านความเสมอภาค สิทธิ และเสรีภาพของมนุษย์ และการเคารพหลักนิติธรรม^๕ ส่วนศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ ประเวศ วะสี กล่าวว่า ประชาธิปไตยมีฐานอยู่ที่การเคารพความเป็นมนุษย์ของคนอื่น หรือของคนทุกคน ด้วยความเชื่อในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนว่า ทุกคนมีคุณค่า มีศักยภาพที่จะเรียนรู้ มีอิสราภาพ มีความรักความเอื้ออาทรต่อกัน และร่วมมือกันในการพัฒนาสังคมให้เกิดความถูกต้อง เกิดประโยชน์สุขต่อทุกคน เกณฑ์คุณค่าสากลของสังคมที่เป็นประชาธิปไตยนั้นคือ “การมีอิสราภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ” และเกณฑ์คุณค่าของสังคมไทยจะต้องมี “ความสุจริต ถูกต้องและความรับผิดชอบ”^๖

อิสราภาพ คือ ความมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การพูด การเขียน อย่างเป็นอิสระ โดยไม่ไปละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่อยู่ภายใต้อาณัติของผู้มีอิทธิพลใด ๆ

เสมอภาค คือ ความเท่าเทียมกันในฐานะประชาชนในสังคม ให้ความสำคัญต่อคนทุกคนในฐานะหน่วยหนึ่งอย่างเท่าเทียม มีสิทธิในการปกครองและสิทธิต่าง ๆ ในการแสดงออก หนึ่งคนหนึ่งเสียง ไม่มีใครมากกว่าใคร

ภราดรภาพ คือ ความเป็นพี่น้อง ความเป็นเพื่อนพ้องน้องพี่ มีจิตใจเกื้อกูล เห็นอกเห็นใจ สนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ความสุจริต ถูกต้อง คือการดำเนินชีวิตและหน้าที่การงานอย่างตรงไปตรงมา ไม่นำประโยชน์ต่าง ๆ เข้าตนเองและพวกพ้อง มีสัมมาอาชีวะ

ความรับผิดชอบ คือ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดูแลเอาใจใส่ในบทบาทหน้าที่ของตนเอง รับผิดชอบต่อในการทำให้เกิดผลสำเร็จลุล่วงตามหน้าที่และบทบาทที่ได้รับ

รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีอยู่ทั้งหมด ๓ รูปแบบ ได้แก่

๑. รูปแบบรัฐสภา ซึ่งเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีรัฐสภาเป็นผู้บริหารโดยคัดเลือกผู้แทนเข้าไปในรัฐสภา ในรัฐสภามีสองสภาที่ต้องทำงานและประชุมร่วมกันเพื่อหาข้อสรุปโดยมีสภาผู้แทนราษฎร เลือกลงมาจากประชาชนเสียงข้างมาก เพื่อทำการบริหารประเทศ เสนอร่างกฎหมาย และในรัฐสภาจะมีวุฒิสภา ซึ่งมาจากการแต่งตั้ง โดยที่จะเลือกผู้ที่ทรงคุณวุฒิ หรือมาจากการเลือกตั้ง

^๕ Sartori, G. Democratic Theory. (N.Y. : F.A. Pracger, 1965), pp. 13-15.

^๖ ประเวศ วะสี, การพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปทางการเมือง, สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, หน้า 23.

หรือจะแบ่งส่วนให้มาจากการเลือกตั้งและแต่งตั้ง เพื่อนำมาตรวจสอบการเสนอร่างกฎหมาย ซึ่งรัฐสภามีหน้าที่ออกกฎหมาย เลือกรัฐบาลบริหารประเทศ

๒. รูปแบบประธานาธิบดี ซึ่งอำนาจบริหารเป็นของประธานาธิบดี ที่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน ประธานาธิบดีเป็นผู้คัดเลือกรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศ แต่รัฐสภาในรูปแบบนี้ไม่สามารถที่จะให้มีการยุบสภาได้ ส่วนอำนาจนิติบัญญัติ ประกอบด้วยสองสภา คือ สภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน และวุฒิสภา สามารถมาจากการเลือกตั้ง หรือมาจากการแต่งตั้งก็ได้ ฝ่ายนิติบัญญัติมีหน้าที่ในการออกกฎหมาย แต่ไม่สามารถเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้

๓. รูปแบบกึ่งรัฐสภา กึ่งประธานาธิบดี ซึ่งการปกครองประชาธิปไตยในรูปแบบนี้ ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งจากประชาชน มีตำแหน่งเป็นประมุขของประเทศและยังเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร โดยประธานาธิบดีจะเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐบาล โดยที่ประธานาธิบดีจะแบ่งอำนาจให้กับนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลเป็นผู้บริหารประเทศ นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามในการรับรองใช้กฎหมาย ทำให้นายกรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อทั้งประธานาธิบดีและรัฐสภา ทั้งประธานาธิบดีและรัฐสภาจึงมีอำนาจในการถอดถอนนายกรัฐมนตรีได้ ส่วนประธานาธิบดีมีอำนาจเป็นอิสระสูง จะเป็นผู้รับรองการทำงานของนายกรัฐมนตรี ออกนโยบาย และควบคุมอำนาจทางการเมืองทั้งในและระหว่างประเทศ เช่น การทหาร การทูตระหว่างประเทศ เป็นต้น^๗ เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

นอกจากนี้ ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองตนเองของประชาชน ตรงกันข้ามกับระบอบอำนาจนิยม เช่น ระบอบราชาธิปไตย ระบอบเผด็จการทหาร ระบอบอมตยาธิปไตยซึ่งเป็นระบอบปกครองโดยคนเดียว หรือโดยคนกลุ่มน้อย ผู้มีอำนาจมากกว่าประชาชนทั่วไป (เรียกว่าพวกอภิสิทธิ์ชน) ในโลกยุคเศรษฐกิจตลาดเสรีสมัยใหม่ คนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพลเมือง ผู้เสียภาษี (ทั้งทางตรงและทางอ้อม) และเป็นเจ้าของสาธารณสมบัติร่วมกัน เชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่จะสร้างความมีประสิทธิภาพ(ในการแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศ) และความเป็นธรรมได้มากกว่าระบอบอำนาจนิยม ในบางสถานการณ์ ในระบอบอำนาจนิยม อาจจะมีผู้ปกครองที่เป็นคนดีหรือคนเก่งอยู่บ้าง แต่ก็ไม่มีหลักประกันว่า เขาหรือลูกหลาน หรือพรรคพวกเขา ที่ได้ตำแหน่งจากการสืบเชื้อสายหรือการแต่งตั้ง จะปกครองประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมสำหรับคนส่วนใหญ่เสมอไป เพราะระบบสืบเชื้อสายและแต่งตั้งเป็นระบบที่ไม่แน่นอน และไม่มีประสิทธิภาพเพราะการให้คนสืบทอดอำนาจโดยไม่มีการตรวจสอบถ่วงดุลมักนำไปสู่การฉ้อฉลเพื่อประโยชน์ส่วนตน ระบอบประชาธิปไตยดีกว่าระบอบอำนาจนิยมในแง่ที่ว่า มีระบบคัดเลือกผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพกว่า และมีระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ปกครองมีอำนาจมากเกินไปได้ดีกว่า แต่ทั้งนี้ต้องเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชน มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่มีการเลือกตั้ง แต่ยังมี การซื้อเสียงขายเสียง การโกง การใช้อำนาจและระบบอุปถัมภ์

อำนาจอธิปไตย

อำนาจอธิปไตยคืออำนาจการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตตามความพอใจของตนเองอย่างเต็มที่ แต่ต้องไม่ไปละเมิดต่อสิทธิของ

^๗ อมร รัชศาสตร์, การศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, หน้า ๓๒.

บุคคลอื่นหรือขัดต่อกฎหมาย ในระบอบประชาธิปไตยทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญและมีหน้าที่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมายบัญญัติไว้ แบ่งอำนาจอธิปไตยเป็น ๓ อำนาจ ดังนี้

๑. อำนาจนิติบัญญัติ โดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา ซึ่งผู้ที่จะใช้อำนาจนี้ คือ กลุ่มบุคคลที่อาสาเป็นตัวแทนของปวงชนหลายๆ คนรวมตัวกันตั้งเป็นพรรคการเมืองเสนอตัวบุคคลที่ทางพรรคเห็นว่าเหมาะสมให้ประชาชนเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มีอำนาจในการออกกฎหมาย ยกเลิก แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อใช้ในการบริหารประเทศ และปกป้องสิทธิ เสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นแก่สังคม

๒. อำนาจบริหาร พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามมติคณะรัฐมนตรีมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร และจะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระหรือเกินกว่าแปดปีมิได้ สุดแต่ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งกรณีใดจะยาวกว่ากัน

๓. อำนาจตุลาการ คือ อำนาจที่ให้แก่ศาลในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีความต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยศาลมีหน้าที่ให้ความยุติธรรมแก่ทุกคนตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้ตราขึ้นมาใช้ โดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการผ่านทางศาล^๘

(Individual Study)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ระบอบประชาธิปไตยนั้นถือว่าการปกครองของประชาชน บทบาททางการเมืองของประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยจึงเป็นหัวใจของระบบนี้ ดังนั้นการเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชนจึงถือเป็นการกระทำที่สำคญยิ่ง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นอาจเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะ เช่น การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การพูดคุยเรื่องการเมือง การช่วยพรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียง การเข้าร่วมประชุมทางการเมือง การเป็นผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง หรือแม้แต่การเดินขบวนประท้วง หรือสนับสนุนการดำเนินการของรัฐที่ยังผลให้ตนเองได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์การมีส่วนร่วมที่แท้จริงมี ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน และขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ลักษณะหรือรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญยิ่งในประเทศประชาธิปไตยอาจแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ^๙ คือ

๑. การเข้ามีส่วนร่วมในกลุ่มผลประโยชน์

กลุ่มบุคคลที่มีความต้องการ มีผลประโยชน์ในลักษณะใด ๆ เหมือน ๆ กันรวมตัวกันโดยมีการจัดองค์การอย่างเป็นระบบ กลุ่มผลประโยชน์นี้จะทำหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม โดยการเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการสนองต่อความต้องการของกลุ่ม เช่น กรรมการรวมตัวกันจัดตั้ง

^๘ วิทยากร เชียงกุล , **หลักการของระบอบประชาธิปไตย** , (Online) Available From <http://witayakorn-club.wordpress.com/2007/06/26/democratic/>

^๙ จร ปานจิ้น, **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนกิจการบริหารงานเทศบาล**, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, หน้า ๘.

สหภาพแรงงานขึ้น และใช้สหภาพแรงงานเป็นฐานในการเรียกร้องให้รัฐบาลประกันค่าจ้างขั้นต่ำในอัตราที่กำหนดตัวอย่างของกลุ่มผลประโยชน์โดยทั่วไปมักรวมตัวกันเป็นองค์กรต่าง ๆ เช่น สโมสร สมาคม ชมรม กลุ่มอาชีพ ฯลฯ ทั้งนี้ย่อมแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ซึ่งขึ้นอยู่กับระบบการเมือง การปกครอง สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ แต่ละกลุ่มผลประโยชน์ของทุกสังคม

๒. การเข้ามามีส่วนร่วมในพรรคการเมือง

กลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์และนโยบายทางการเมืองสอดคล้องกัน รวมตัวกันโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมือง นำเอานโยบายไปปฏิบัติหรือเพื่อที่จะจัดตั้งรัฐบาล การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยการสมัครเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองใด ๆ ที่เชื่อว่ามีความนโยบายตรงกับความต้องการของตนมากที่สุด การช่วยพรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียงหรือการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการสมัครเข้ารับการเลือกตั้งโดยสังกัดพรรคการเมืองใด ๆ นั้นถือได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่จำเป็นยิ่งของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบบการปกครองของประชาชนและโดยประชาชน ถ้าพรรคการเมืองที่สังกัดไม่ทำตามนโยบายที่ประกาศไว้ สมาชิกก็อาจถอนตัวไปให้การสนับสนุนพรรคการเมืองอื่น พรรคการเมืองที่ประชาชนไม่ศรัทธา พรรคการเมืองนั้นก็อาจจะดำรงอยู่ได้

๓. การเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง

กระบวนการที่ประชาชนเลือกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อเข้าไปเป็นตัวแทนรักษาผลประโยชน์ของประชาชน เมื่อยอมรับกันว่าประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน รูปธรรมของแนวคิดนี้อาจเห็นได้จากการใช้สิทธิของตนเลือกตัวแทนหรือการผ่านทางกระบวนการเลือกตั้ง สิทธิในการเลือกตั้งจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลแต่ละคน จะพึงได้รับในระบอบประชาธิปไตย แต่ประเทศไทยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งก็หาได้หมายความว่า ประเทศนั้นจะเป็นประชาธิปไตย การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้องตั้งอยู่บนหลักการที่สำคัญ กล่าวคือ หลักการเลือกตั้งโดยอิสระ จะต้องให้บุคคลผู้ใช้สิทธิมีโอกาสใช้ดุลยพินิจเลือกผู้สมัครใด ๆ อย่างเต็มที่ ไม่มีการกระทำในลักษณะของการข่มขู่บังคับ จ้างวานหรือใช้อิทธิพลบีบบังคับให้บุคคลไปใช้สิทธิเลือกผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง หลักการเลือกตั้งโดยลับ หมายความว่าผู้ใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเท่านั้นที่จรรู้ว่าลงคะแนนให้ผู้สมัครคนใด หลักการนี้จะช่วยสนับสนุนหลักการแรก เป็นการเปิดโอกาสไม่ให้มีการข่มขู่บังคับในการเลือกตั้ง เพราะจะไม่มีใครทราบนอกจากผู้ไปใช้สิทธิเอง แม้จะมีการข่มขู่บังคับเกิดขึ้นบ้างแต่ก็ไร้ผลทางการเมือง เพราะจะไม่อาจหาหลักฐานใด ๆ มาพิสูจน์ได้ว่าผู้ที่ถูกข่มขู่ได้ลงคะแนนเสียงไปตามนั้นหรือไม่ หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง การเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง เมื่อมีผู้สมัครมากก็เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีตัวเลือกที่หลากหลาย ผู้สมัครต่างก็มีแนวคิด มีนโยบาย ตลอดจนแนวทางในการบริหารราชการแผ่นดินที่เป็นของตนเอง ประชาชนก็จะมีโอกาสเลือกผู้แทนที่ตรงกับเจตนารมณ์ของตนมากที่สุดเข้าไปเป็นปากเสียงแทนตนเองได้ นอกจากนี้การเลือกตั้งที่แท้จริงยังต้องคำนึงถึงความบริสุทธิ์ยุติธรรม จะต้องไม่มีการโกงการเลือกตั้งเกิดขึ้นไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด ๆ ด้วย หลักการเลือกตั้งในระยะเวลาที่กำหนด หมายถึง วาระการดำรงตำแหน่งของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งไปทำหน้าที่เป็นผู้แทนปวงชนนั้นจะต้องแน่นอน ทั้งนี้ก็เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจได้ตรวจสอบและประเมินการทำงานของผู้แทนของตนเองว่ามีผลงานมากน้อยเพียงไร สนองตอบต่อเจตนารมณ์ของพวกเขาได้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้จะช่วยกระตุ้นให้ผู้แทนกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติหน้าที่

โดยรับผิดชอบต่อประชาชนเจ้าของประเทศอย่างเต็มความสามารถ หลักความเสมอภาค หมายความว่า คะแนนเสียงของประชาชนที่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งนั้นทุกคนจะมีค่าเท่ากับหนึ่ง หรือ หนึ่งคนหนึ่งเสียง เท่ากันหมดไม่ว่าจะยากดีมีจนหรือมีตำแหน่งระดับใด จะไม่มีใครที่มีอภิสิทธิ์เหนือบุคคลอื่น ๆ หลักการให้สิทธิทั่วถ้วน หมายความว่า การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยนั้นจะต้องไม่มีการจำกัดเพศ ไม่ว่าเพศชายหรือหญิงต่างมีความเท่าเทียมกันในสิทธิทางการเมือง และรัฐประชาธิปไตยจะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีสิทธิสามารถไปใช้สิทธิของตนเองได้ เช่น จัดให้มีหน่วยเลือกตั้งอย่างทั่วถึงทุกเขต มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้และเข้าใจถึงวัน เวลา หลักเกณฑ์ และวิธีการในการเลือกตั้งในประเทศประชาธิปไตยบางประเทศยินยอมให้มีการลงคะแนนเสียงทางไปรษณีย์ได้ด้วย การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้อำนาจและการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังเป็นการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยโครงการรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยมีกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาสู่ส่วนภูมิภาค ทั้งนี้เพื่อให้ภูมิภาคเป็นเอกเทศให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อรองในการจัดการทรัพยากร โดยให้อยู่บนมาตรฐานเดียวกันและประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ฉะนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นการเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และการควบคุมดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนยังสามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรี และสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชน/ชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถและการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ จึงกล่าวได้ว่า การปกครองในระบบประชาธิปไตยต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นของประชาชน เพื่อประชาชน และโดยประชาชน หากประชาชนไม่มีอำนาจ ย่อมไม่มีคำว่าประชาธิปไตยหลงเหลืออยู่ แต่หากประชาชนมีอำนาจและผู้มีอำนาจฟังเสียงความต้องการของประชาชนก็ถือว่าการดำเนินการเมืองแบบประชาธิปไตยยังคงดำเนินต่อไป^{๑๐}

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

กิจกรรมทางการเมืองในภาวะปกติจะมีช่องทางมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากมาย เช่น การเสนอชื่อเพื่อถอดถอนนักการเมือง การเลือกตั้ง การทำประชาพิจารณ์ การทำประชามติ การทำประชาคม การเดินขบวน การเรียกร้อง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นต้น เพราะฉะนั้น การพัฒนาประเทศจะอาศัยคนรวยหรือผู้ที่มีอำนาจเพียงไม่กี่คนยอมทำให้เสียประโยชน์ต่อประชาชน เพราะบุคคลเหล่านั้นยอมออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบายเพื่อกลุ่มของตนเองมากกว่าที่จะมองถึงประชาชนทั้งประเทศจึงไม่แปลกใจเลยว่าทำไมประชาชนจะต้องออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องถึงผลประโยชน์ของตนเองอยู่ร่ำไป ดังนั้น การที่ประชาชนมีโอกาสในการเข้าร่วม

^{๑๐} สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ระบบประชาธิปไตย, คณะกรรมการการเลือกตั้ง, หน้า ๑๑.

กิจกรรมทางการเมืองที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับรัฐจะต้องมีกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศให้มากที่สุดดังต่อไปนี้^{๑๑}

๑. บทบาทในการมองปัญหาและร่วมค้นหาที่มาของปัญหา

บทบาทของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาประเทศตามระบอบประชาธิปไตยได้ถูกละเลยและเพิกเฉยมาโดยตลอดในการรับฟังปัญหาจากประชาชนโดยตรง ทำให้รัฐที่มีนักการเมืองเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ในการใช้อำนาจเพื่อการตัดสินใจจึงมองไม่เห็นปัญหาของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น การส่งเสริมบทบาทของประชาชนทั้งหมดเพื่อสะท้อนปัญหาและสาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งแน่นอนว่าที่ผ่านมารัฐจะมีนโยบายเรื่องนี้อยู่แล้ว แต่กระนั้นการไม่เข้าถึงข้อมูลจากประชาชนย่อมเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหา ทำให้รัฐใช้มาตรการแก้ไขปัญหาที่ไม่ถูกต้องกลายเป็นเรื่องของการเสียงบประมาณรัฐโดยใช่เหตุ เพราะฉะนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีมิติในการชี้แจงปัญหา และวิเคราะห์สาเหตุของตนเองเพื่อนำไปสู่การวางแผนเชิงการแก้ไขปัญหาที่สาเหตุ ฝ่ายรัฐจะต้องเปิดโอกาสในการค้นหาข้อมูลและรับฟังข้อมูลที่เป็นจริงมากกว่าการคิดวิเคราะห์ด้วยตนเอง นอกจากนี้ในรูปแบบของการรับฟังข้อมูลอาจจะให้สถาบันทางการศึกษาได้วิจัยเชิงพื้นที่ เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก็นำข้อมูลเหล่านั้นไปสู่ภาคการกำหนดนโยบายให้ชัดเจน ไม่เก็บผลงานวิจัยไว้เพียงแค่เชิงวิชาการเท่านั้น ดังนั้น รัฐจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการสะท้อนปัญหาให้มากที่สุดด้วยการดึงเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐรัฐจะได้ดำเนินการจัดสรรงบประมาณให้ต่อไป

๒. การวางแผนดำเนินการกิจกรรมของรัฐ

การที่รัฐได้ข้อมูลต่าง ๆ จากการศึกษาข้อมูลจากประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ได้หมดแล้ว ก็ถึงเวลาในการวางแผนกิจกรรมการดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาชุมชน ซึ่งขั้นตอนตอนนี้ควรให้มีการทำประชาพิจารณ์อีกหนึ่งรอบเพื่อสร้างความชัดเจนให้กับประชาชน แต่กระนั้น การใช้เวลาในการทำประชาพิจารณ์ก็ควรจะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะที่ผ่านมาแม้ว่าจะมีการทำประชาคมแผนพัฒนา แต่เมื่อถึงขั้นตอนประชาพิจารณ์ ประชาชนจะไม่สามารถรับรู้แผนพัฒนาดังกล่าวได้ ทำให้ช่องว่างของระบบอุปถัมภ์เข้ามาครอบงำจากแหล่งต่าง ๆ เช่น การสร้างถนนหนึ่งสาย เมื่อวางแผนเสร็จแล้วผู้มีอำนาจมักจะดึงไปสร้างถนนตามเส้นทางของพวกพ้อง หรือญาติพี่น้องของตน หรือผู้ที่สนับสนุนตนเองให้ขึ้นมาอำนาจ เป็นต้น เพราะฉะนั้น เมื่อประชาพิจารณ์เสร็จก็ควรมีประชาคมติดต่อกันไปเพื่อความชัดเจนต่อแนวทางการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา ร่วมกับประชาชน ซึ่งบางครั้งการทำประชาคมจะมีการจัดลำดับข้อมูล การจัดการดังกล่าวอาจจะมีความเห็นที่แตกต่างกันไป ผู้มีอำนาจอาจจะมองอีกอย่าง ฝ่ายประชาชนก็มองอีกอย่างในเรื่องความสำคัญ กระบวนการตรงนี้อาจจะมีอคติต่อบางพื้นที่ที่เป็นไปได้ ทำให้กระบวนการวางแผนที่ผ่านประชาพิจารณ์ ประชาคมติ ไม่เป็นไปตามที่ประชาชนต้องการ จึงต้องให้ประชาชนทราบหรือรับรู้ระบบการวางแผนและอนุมัติโครงการรัฐตลอดเวลา

๓. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นหุ้นส่วนทางการเมือง

การเป็นหุ้นส่วนทางการเมืองของประชาชนในฐานะเจ้าของประเทศซึ่งเป็นปกติของคนไทยที่จะต้องไปใช้เลือกตั้งเป็นครั้งคราว ไม่ไปใช้สิทธิ ก็ทำให้เสียสิทธิ์บางประการ ในช่วงหลังก็มีการทำผิดกฎหมายว่าด้วยการฉีกบัตรก็ปรากฏมาแล้ว ทำให้เห็นว่า ประชาชนก็มีสิทธิ์ในความรับผิดชอบในการทำ

^{๑๑} จันทนา สุทธิจारी, การมีส่วนร่วมของประชาชน, โรงพิมพ์วิไล พรินติ้ง, หน้า ๔๑๐.

หน้าที่ของความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยหลาย ๆ ประการ แต่ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่ขาดการเรียนรู้จะเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างคนที่เข้าใจแล้วและคล้อยตามอำนาจทางการเมืองไม่ได้ รวมทั้งการสนับสนุนพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งจนกลายเป็นการเลือกข้างของประชาชน การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการเป็นหุ้นส่วนย่อมสามารถกระทำได้ด้วยการใช้สิทธิ์อย่างมีขอบเขตตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้สามารถกระทำได้ รวมทั้งการตั้งความรู้สึกของอุดมการณ์ทางประชาธิปไตยที่กำหนดบทบาทหน้าที่เพื่อปกป้องสิทธิ์และเสรีภาพที่พึงกระทำในฐานะคนในชาติ ซึ่งเหมือนกับการถือหุ้นส่วนในรูปของสหกรณ์หรือบริษัท หากมีใครทุจริตคอร์รัปชันจะต้องออกมาเรียกร้อง ออกมาเคลื่อนไหว และกดดันให้รับผิดชอบในสิ่งที่กระทำลงไป ในทางการเมืองก็เช่นเดียวกัน ก็ต้องทำตนเองให้เป็นส่วนหนึ่งหรือหุ้นส่วนทางการเมืองด้วยจึงจะเรียกว่า พลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

๔. การติดตาม ตรวจสอบและการประเมินผลการดำเนินงาน

การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองส่วนมากจะมีอายุการทำงานประมาณ ๔ ปีจึงจะหมดรอบการดำรงตำแหน่ง แต่กระนั้นการเข้าสู่ตำแหน่งบางครั้งก็เกิดความผิดพลาดจนนำไปสู่การลาออกบ้าง ไล่ออกบ้าง ถูกขับไล่ออกบ้าง บางครั้งก็แพ้ภัยตนเองบ้าง บางครั้งก็หมดสิทธิ์ในอำนาจทางการเมืองบ้าง จนนำไปสู่การเริ่มระบบการเลือกตั้งอีกครั้ง ดังนั้น บทบาทการทำงานของฝ่ายตรวจสอบไม่ว่าจะในระบบหรือนอกระบบก็ตาม หากมีความเข้มแข็งก็เชื่อแน่ว่าจะสามารถหยุดพฤติกรรมของผู้มีอำนาจได้ด้วยช่องทางการตรวจสอบ และการประเมินผลจากการทำงานสักระยะหนึ่ง หากมีการทำหน้าที่ที่ดีก็ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีอำนาจต่อไป แต่หากการทำงานไม่ดีหรือไม่มีประสิทธิภาพหรือขาดศักยภาพในการทำหน้าที่ ฝ่ายประชาชนจะต้องเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อค้นหาผู้ที่เหมาะสมสำหรับตำแหน่งนั้น ๆ ต่อไป

ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่เลวน้อยที่สุด

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยทำให้เกิดสิทธิเสรีภาพมากกว่าระบบอื่น ๆ^{๑๒} ทว่าการปกครองแบบประชาธิปไตยจะดีหรือไม่ดี มีได้อยู่ที่เนื้อหาสาระของแนวคิดและทฤษฎีประชาธิปไตยเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของผู้ที่ใช้อำนาจแทนประชาชน การปกครองแบบประชาธิปไตยยังคงขับเคลื่อนประเทศต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งด้วยการปกป้องสิทธิ เสรีภาพจนนำไปสู่ความเสมอภาค ภารดรภาพ และอิสราภาพ ซึ่งแตกต่างจากการปกครองแบบสังคมนิยม การปกครองแบบประชาธิปไตย สิ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคมเพื่อการร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนาไปสู่ความต้องการอย่างแท้จริง ด้วยการส่งเสริมการเข้าไปมีส่วนร่วมตามกระบวนการ ได้แก่ กระบวนการส่งเสริมบทบาทในการมองปัญหาและร่วมค้นหาที่มาของปัญหาของประชาชน เพราะการได้มาซึ่งปัญหา ประชาชนย่อมเป็นผู้ที่รับรู้รับทราบปัญหาทั้งหมด หากรัฐคอยที่จะคิดค้นแนวทางแก้ไข ปัญหาที่ยากที่สำเร็จ หรือไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ กระบวนการวางแผนดำเนินกิจกรรมของรัฐ ซึ่งต้องเข้าใจในบริบทที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถรับหรือไม่รับโครงการของรัฐได้หากโครงการหรือกิจกรรมนั้นกระทบหรือส่งผลร้ายต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน เพื่อให้โครงการสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

^{๑๒} จเร ปานจิ้น, การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนกิจการบริหารงานเทศบาล, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, หน้า ๑๒.

ฝ่ายรัฐจะต้องส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูลตามรูปแบบต่าง ๆ เช่น การทำประชาพิจารณ์ การทำประชามติ เป็นต้น เพื่อการรับรองโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ กระบวนการการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นหุ้นส่วนทางการเมืองโดยเฉพาะ ความรู้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางการเมืองและรับรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตนเองให้มากที่สุด รวมทั้งการเฝ้าระวังภัยทางการเมืองด้วยการศึกษาและแลกเปลี่ยนมุมมองอย่างสม่ำเสมอ และกระบวนการติดตาม ตรวจสอบและการประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งภาคประชาสังคมจะต้องมีความรู้เรื่องการติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ รวมทั้งประสิทธิภาพ คุณภาพการปฏิบัติของตัวแทนที่ใช้อำนาจให้มากที่สุด เพราะหากเข้าไปมีอำนาจแต่ไม่มีความสามารถ จะทำให้เกิดความเสียหายอย่างมหึมา หรือขาดประสิทธิภาพก็จะทำให้สูญเสียความสมดุลของการปฏิบัติงานในองค์กรของรัฐได้

กองบัญชาการกองทัพไทย

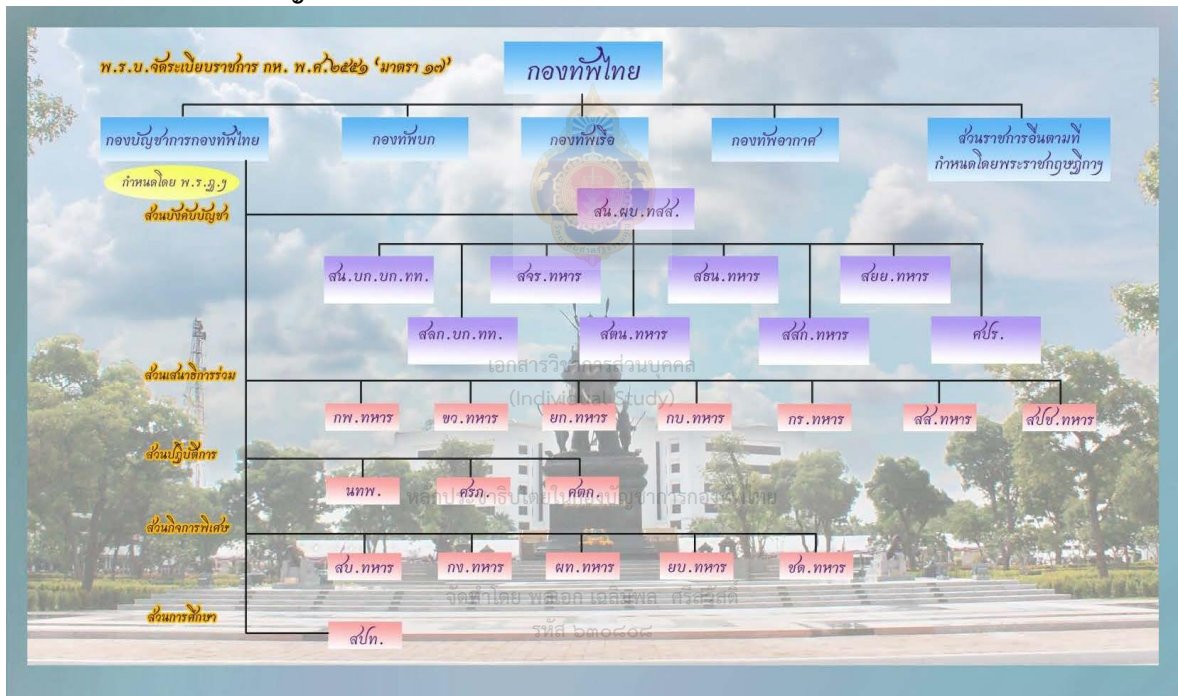

ประวัติความเป็นมา

กองบัญชาการกองทัพไทย (Royal Thai Armed Forces Headquarters) เป็นส่วนราชการขึ้นตรงต่อกองทัพไทย กระทรวงกลาโหม ซึ่งแปรสภาพมาจากกองบัญชาการทหารสูงสุด (Supreme Command Headquarters) มีหน้าที่ควบคุม อำนาจการ สั่งการและกำกับดูแลการดำเนินงานของส่วนราชการในกองทัพไทย ในการเตรียมกำลัง การป้องกันราชอาณาจักร และการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังทหารตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ ปัจจุบันมีที่ตั้งอยู่ที่ เลขที่ ๑๒๗ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐ กองบัญชาการทหารสูงสุด ได้จัดตั้งขึ้นมาแล้ว ๒ ครั้ง ครั้งแรกในช่วงปี พ.ศ.๒๔๘๓ เนื่องในกรณีพิพาทอินโดจีน-ฝรั่งเศส และในปีถัดมาจากการที่ไทยเข้าร่วมสงครามมหาเอเซียบูรพา เพื่อทำหน้าที่ด้านบัญชาการรบ ในแต่ละคราวจัดเป็นกองบัญชาการเฉพาะกิจ โดยมี จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในเวลานั้น ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งเมื่อเสร็จสิ้นสงครามแต่ละคราวแล้ว ทางราชการจึงได้ยุบกองบัญชาการทหารสูงสุดลง ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้รับการรื้อฟื้นอีกครั้งเมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ในวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ.๒๕๐๐ โดยมีกรมเสนาธิการกลาโหม กระทรวงกลาโหมทำหน้าที่เป็นส่วนบัญชาการของผู้บัญชาการทหารสูงสุด ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๐๓ ทางราชการได้เล็งเห็นความจำเป็นในการจัดตั้งกองบัญชาการทหารสูงสุดเป็นการถาวร เพื่อทำหน้าที่ในการเตรียมกำลังรบและป้องกันประเทศ จึงได้มีการแปรสภาพกรมเสนาธิการกลาโหมเป็นกองบัญชาการทหารสูงสุด พร้อมทั้งปรับปรุงและเพิ่มหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พุทธศักราช ๒๕๐๓ ในระยะเริ่มแรก กองบัญชาการทหารสูงสุดได้แบ่งส่วนราชการออกเป็น ๔ ฝ่าย คือ ฝ่ายเสนาธิการ ฝ่ายกิจการพิเศษ ฝ่ายยุทธบริการ และฝ่ายการศึกษา ต่อมาได้มีการปรับโครงสร้างองค์กรอีกหลายครั้ง โดยแบ่งส่วนราชการออกเป็น ๕ ส่วน คือ ส่วนการบังคับบัญชา ส่วนเสนาธิการร่วม ส่วนปฏิบัติการ ส่วนกิจการพิเศษ และ ส่วนการศึกษา ใน พ.ศ.๒๕๕๑ ได้มีการจัดส่วนราชการในกระทรวงกลาโหมขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พุทธศักราช ๒๕๕๑ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๓๑

มกราคม พ.ศ.๒๕๕๑ ซึ่งตามมาตรา ๑๗ ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ กองบัญชาการทหารสูงสุดได้แปรสภาพเป็นกองบัญชาการกองทัพไทย โดยเป็นส่วนราชการในกองทัพไทย กระทรวงกลาโหม มีหน้าที่ควบคุมอำนาจการ สั่งการ และกำกับดูแลการดำเนินงานของส่วนราชการในกองทัพไทย ในการเตรียมกำลัง การป้องกันราชอาณาจักร และการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังทหารตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดโดยมีผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นผู้รับผิดชอบ^{๑๓}

โครงสร้างกองบัญชาการกองทัพไทย

อำนาจหน้าที่

กองบัญชาการกองทัพไทย มีหน้าที่ควบคุม อำนาจการ สั่งการและกำกับดูแล การดำเนินงานของส่วนราชการในกองทัพไทยในการเตรียมกำลัง การป้องกันราชอาณาจักร และการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้กำลังทหารตามอำนาจหน้าที่ของกระทรวงกลาโหม ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

ภารกิจ

รับผิดชอบการวางแผน พัฒนาและดำเนินการเกี่ยวกับระบบควบคุมบังคับบัญชากองทัพไทย ให้สามารถติดต่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งในระดับรัฐบาล ระดับกระทรวง และหน่วยงานในกระทรวงกลาโหม ตลอดจนการแบ่งมอบความรับผิดชอบในการดำเนินการให้กับกองทัพ และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

พันธกิจ

๑. ปกป้อง เทิดทูน พิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์และส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

^{๑๓} พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พุทธศักราช ๒๕๕๑

๒. อำนวยความสะดวกการปฏิบัติกรรรมร่วมของทุกเหล่าทัพ และเสริมสร้าางขีดความสามารถในการป้องกันประเทศจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ
๓. สนับสนุนรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาลำคัญของชาติการพัฒนาประเทศและการช่วยเหลือประชาชน
๔. คุ้มครอง และพิทักษ์รักษาผลประโยชน์แห่งชาติ
๕. เสริมสร้าางความร่วมมือด้านความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้านกลุ่มประเทศอาเซียน มิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ
๖. สนับสนุนการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศโดยยึดหลักมนุษยธรรมและสันติวิธี
๗. ปฏิบัติการเพื่อสันติภาพภายใต้กรอบของสหประชาชาติ เพื่อธำรงเกียรติและศักดิ์ศรีในประชาคมโลก

ประชาธิปไตยในกองบัญชาการกองทัพไทย

รูปแบบการปกครองของประเทศไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ (ฉบับปัจจุบัน) มาตรา ๒ ได้กำหนดให้ใช้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งถือเป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ อันเป็นระบบที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิเสรีภาพเป็นหลัก ทว่าหลักประชาธิปไตยในกองบัญชาการกองทัพไทยจะต้องคำนึงถึงหลักการของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ ที่บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

จัดทำโดย พลเอก เฉลิมพล ศรีสวัสดิ์

รหัส ๖๓๐๘๐๘

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการหรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม”

หลักประชาธิปไตยกับทหารโดยเฉพาะในกองบัญชาการกองทัพไทยที่น่าพิจารณา ได้แก่อำนาจในการปกครองบังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาในสังคมทหารมีอำนาจหน้าที่แตกต่างจากการปกครองบังคับบัญชาในอาชีพอื่นๆ เนื่องจากทหารนั้นเป็นผู้มีกำลังอำนาจในทางกฎหมายที่สามารถใช้อำนาจในการป้องกันประเทศ อำนาจปกครองจึงต้องเด็ดขาด การนำหลักประชาธิปไตยมาใช้นั้นสามารถดำเนินการได้ในกรณีรับฟังผู้ใต้บังคับบัญชาในเรื่องต่างๆ ด้วยความเป็นธรรมมีความเป็นกลางที่รับฟังทุกฝ่าย คำสั่งมีเหตุผลและสามารถชี้แจงได้ การพิจารณาบำเหน็จความชอบด้วยความเป็นธรรม การพิจารณาแต่งตั้งโยกย้ายให้สมควร

ต่อหน้าที่และความเป็นธรรม รวมตลอดถึงเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานและไม่เกี่ยวข้องกับการทำงานโดยตรง ส่วนกรณีที่ไม่เกี่ยวข้องกันหน้าที่ ทหารยังมีฐานะเป็นพลเมืองในสังคมเหมือนกับบุคคลทั่วไปที่มีสิทธิและหน้าที่ตามหลักประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาจึงไม่อาจที่จะเข้ามาแทรกแซงเกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิดังกล่าวได้

ประชาธิปไตยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและเสรีภาพของทหาร ได้แก่วินัยทหารตามพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ วินัยทหารเป็นหลักสำคัญที่สุดสำหรับทหาร ในยามสงครามถ้าทหารมีวินัยดี การปกครองบังคับบัญชาเป็นระเบียบเรียบร้อย การปฏิบัติในการรบย่อมมีหวังในชัยชนะ ถ้าทหารไม่มีวินัยควบคุมกันไม่ได้ สมรรถภาพของทหารก็จะเสื่อมโทรม ไม่อาจปฏิบัติภารกิจอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จลุล่วงไปจนอาจเป็นภัยร้ายแรงแก่ประเทศชาติได้ แม้ในยามปกติ การมีวินัยของทหารยังเป็นเครื่องเชิดชูเกียรติแสดงถึงสมรรถภาพของกองทัพเป็นที่ยกย่องแก่ประชาชนทั่วไป ความจำเป็นที่ต้องมีกฎหมายว่าด้วยวินัยทหารเนื่องจากทหารมีหน้าที่ป้องกันประเทศชาติโดยตรงและเป็นกลุ่มบุคคลที่ถืออาวุธโดยเปิดเผย ย่อมกระทำผิดได้ง่ายกว่าบุคคลพลเรือนทั่วไป ดังนั้น การปกครองบังคับบัญชาทหารจึงจำเป็นต้องกระทำโดยเฉียบขาดสำหรับการบังคับบัญชา หมายถึง อำนาจปกครอง , ควบคุมดูแลและสั่งการให้เป็นไปตามอำนาจหน้าที่ ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทหารจำนวนมากสามารถปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพก็คือ ความมีวินัย ซึ่งหากทหารขาดวินัยหรือวินัยหย่อนยานเสียแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความแตกแยก แยกความสามัคคีและยากที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุภารกิจ ซึ่งอาจส่งผลเสียหายอย่างร้ายแรงต่อส่วนรวมได้ในที่สุด สำหรับเครื่องมือสำคัญเบื้องต้นของผู้บังคับบัญชาในอันที่จะรักษาระเบียบวินัยของทหารก็คือ กฎหมายว่าด้วยวินัยทหารซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจผู้บังคับบัญชาเพื่อใช้ในการปกครองบังคับบัญชา ตลอดจนให้อำนาจลงทัณฑ์แก่ทหารผู้กระทำผิดวินัยทหารโดยเฉพาะ ทั้งยังเป็นการช่วยเสริมสร้างกองทัพให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพเข้มแข็ง

กฎหมายว่าด้วยวินัยทหารของประเทศไทยนั้นมีที่มาจากกรปกครองของไทยในสมัยโบราณ นับตั้งแต่กรุงสุโขทัย ยึดถือนโยบายการป้องกันประเทศเป็นหลัก ชายฉกรรจ์ทุกคนต้องเป็นทหาร การปกครองทั่วไปใช้วิธีปกครองอย่างทหาร ดังนั้น วินัยกับทหารจึงเป็นสิ่งที่คู่กันตลอดมา เพียงแต่ระเบียบกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับต่าง ๆ ยังมีได้ตราขึ้นเป็นกฎหมาย คงยึดถือประเพณีหรือแบบธรรมเนียมที่ทหารต้องประพฤติปฏิบัติ ครั้นในสมัยต่อ ๆ มา แม้การศึกษาสงครามจะห่างลง ทำให้การปกครองอย่างทหารผ่อนคลายลงไป แต่ก็ยังคงถือเป็นหลักการอยู่ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์กับกำลังทหารมีความเกี่ยวข้องผูกพันกันเป็นอย่างมาก ซึ่งจะพบว่ามีความหมายหลายฉบับที่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเกณฑ์ทหารและการออกสงคราม เช่น พระอัยการอาญาหลวง บัญญัติในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีอยู่ทอง พ.ศ.๑๘๙๕ พระอัยการกบฏศึก บัญญัติในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ.๒๐๐๑ เป็นต้น ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตราพระราชบัญญัติและประกาศต่าง ๆ เล่ม ๓ ออกใช้บังคับ ซึ่งในกฎหมายฉบับนี้มีประกาศพระราชกำหนดกฎหมายทหาร โดยพระยาบุรุษรัตนพิลลภ จางวาง ผู้กำกับทหารบกทุกหมู่ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันอังคาร เดือน ๗ ขึ้นค่ำหนึ่ง จ.ศ.๑๒๒๕ (พ.ศ.๒๔๐๖) สำหรับใช้บังคับแก่ทหารที่มียศต่าง ๆ ตั้งแต่ ครุ นายแฉกและทหารเลว รวม ๑๓ ข้อ เพื่อยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องการลา การเตรียมตัวเมื่อถึงเวลาฝึกหัด การระวังรักษาดูแลเครื่องแต่งกาย การจัดยามประจำหน้าที่ การลงโทษทหารที่เกียจคร้านการฝึก การลงโทษทหารที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา การลงโทษทหารที่นิมทาต่อผู้บังคับบัญชาทั้งต่อหน้าแลลับหลัง แบบธรรมเนียมในการแสดงความเคารพต่อผู้บังคับบัญชาและผู้ใหญ่ นับได้ว่ากฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายว่าด้วยวินัยทหารและแบบธรรมเนียมต่าง ๆ สำหรับให้

ทหารผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชายึดถือปฏิบัติในสมัยนั้น ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตรากฎหมายว่าด้วยวินัยทหารขึ้นสองฉบับ คือ กฎหมายว่าด้วยอำนาจลงอาญาทหารเรือ ลงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๔๕๕ สำหรับใช้บังคับทหารเรือ และกฎหมายว่าด้วยยุทธวินัยและการลงอาญาทหารบกฐานละเมิดยุทธวินัย ลงวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๔๕๘ สำหรับใช้บังคับทหารบก จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ กฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวไม่เหมาะสมแก่กาลสมัยและยังไม่มีความชัดเจนพอ กล่าวคือ ไม่มีบทนิยามศัพท์ให้แน่ชัดว่าวินัยทหารคืออะไร อีกทั้งเมื่อได้ให้อำนาจแก่ผู้บังคับบัญชาแล้ว ก็สมควรมีหนทางให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถร้องทุกข์ได้ ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชากดขี่ โดยอยุติธรรมนั้นได้ด้วย ดังนั้นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม และเสนาบดีกระทรวงทหารเรือในขณะนั้น จึงได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตออกกฎหมายใหม่ และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตรากฎหมายว่าด้วยยุทธวินัยและการลงอาญาทหารบกฐานละเมิดยุทธวินัย ลงวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๕ ขึ้นใช้บังคับและให้ยกเลิกกฎหมายเดิมทั้งสองฉบับนั้นเสีย ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน ในปี พ.ศ. ๒๔๗๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหารพุทธศักราช ๒๔๗๖ ขึ้นโดยคำแนะนำและความยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากขณะนั้นทั้งทหารบกและทหารเรือ ได้รวมเป็นกระทรวงเดียวกัน จึงสมควรให้กฎหมายฉบับเดียวกันบังคับแก่ทหารทั้งหมด กับให้ยกเลิกกฎหมายว่าด้วยยุทธวินัยและการลงอาญาทหารบกฐานละเมิดยุทธวินัยและยกเลิกกฎหมายว่าด้วยอำนาจลงอาญาทหารเรือ โดยให้พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหารพุทธศักราช ๒๔๗๖ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๔๗๖ ตลอดจนถึงปัจจุบันนี้

พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ มาตรา ๔ ได้ให้ความหมาย “วินัยทหาร” คือ การที่ทหารต้องประพฤติตามแบบธรรมเนียมทหาร ซึ่ง “แบบธรรมเนียมทหาร” ได้แก่ บรรดา กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง คำแนะนำ คำชี้แจง และสรรพหนังสือต่าง ๆ ที่ผู้บังคับบัญชาได้ออกหรือได้วางไว้เป็นหลักฐานให้ทหารปฏิบัติ ซึ่งรวมทั้งขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงามของทหารทั้งที่เป็นและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ มาตรา ๕ ได้ให้ตัวอย่างของการกระทำผิดวินัยทหารไว้ได้แก่

๑. ตี ขัดขืน หลีกเลียง หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน
๒. ไม่รักษาระเบียบการเคารพระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย
๓. ไม่รักษามรรยาทให้ถูกต้องตามแบบธรรมเนียมของทหาร
๔. ก่อให้เกิดความสามัคคีในคณะทหาร
๕. เกียจคร้าน ละทิ้ง หรือเลินเล่อต่อหน้าที่ราชการ
๖. กล่าวคำเท็จ
๗. ใช้กิริยาวาจาไม่สมควร หรือประพฤติไม่สมควร
๘. ไม่ตักเตือนสั่งสอน หรือลงทัณฑ์ผู้ใต้บังคับบัญชาที่กระทำผิดตามโทษานุโทษ
๙. เสพเครื่องทองของเฒ่าจนถึงเสียกิริยา

สำหรับการใช้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมือง ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป ทั้งนี้การปฏิบัติของข้าราชการทหาร นักเรียนทหาร ทหารกองประจำการ ลูกจ้าง และคนงานสังกัดกระทรวงกลาโหม เว้นแต่ข้าราชการประเภทการเมือง ต้องปฏิบัติตามข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยข้าราชการกลาโหมกับการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๙ สรุปได้ดังนี้

๑.ข้าราชการกลาโหมผู้ใดได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกในพรรคการเมืองใด ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมายให้รายงานผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ หัวหน้าส่วนราชการขึ้นตรงต่อกระทรวงกลาโหม หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม แล้วแต่กรณีเพื่อทราบ

๒.ข้าราชการกลาโหมจะเข้าร่วมประชุมอันเป็นการประชุมของพรรคการเมืองเป็นการส่วนตัวก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องมีใช้ในเวลาราชการ (ไม่ใช่บังคับข้าราชการกลาโหมที่เป็นสมาชิกวุฒิสภา)

๓.ข้าราชการกลาโหมจะต้องปฏิบัติราชการในหน้าที่ หรือเกี่ยวกับประชาชนด้วยการวางตนเป็นกลาง โดยไม่มุ่งหวังประโยชน์ของพรรคการเมืองใดโดยเฉพาะ แต่ทั้งนี้ต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล และไม่กระทำการให้เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และแบบธรรมเนียมของทหาร

๔.ข้าราชการกลาโหมจะต้องไม่กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนข้อห้าม ดังต่อไปนี้

(๑) ห้ามมิให้ใช้หรือยอมให้ผู้อื่นใช้เขตสถานที่ราชการในกิจการทางการเมืองไม่ว่าด้วยการกระทำหรือด้วยวาจา ยกเว้นสโมสรซึ่งมีระเบียบการให้ใช้ในกิจการต่าง ๆ ได้เป็นครั้งคราวโดยเสียค่าบริการ

(๒) ไม่วิพากษ์วิจารณ์การกระทำของรัฐบาลให้ปรากฏแก่ประชาชน

(๓) ไม่แต่งเครื่องแบบซึ่งทางราชการกำหนดไว้ร่วมประชุมพรรคการเมืองหรือไปร่วมประชุมในที่สาธารณะใด ๆ อันเป็นการประชุมที่มีลักษณะทางการเมือง

(๔) ไม่ประดับเครื่องหมายของพรรคการเมืองในสถานที่ราชการ หรือในเวลาราชการ หรือในเวลาสวมเครื่องแบบซึ่งทางราชการกำหนดไว้

(๕) ไม่แต่งเครื่องแบบของพรรคการเมืองเข้าไปในสถานที่ราชการทุก ๆ แห่ง

(๖) ไม่บังคับผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรือประชาชนทั้งโดยตรงหรือโดยปริยายให้เป็นสมาชิกในพรรคการเมืองใด และไม่กระทำการในทางให้คนหรือโทษเฉพาะเหตุที่ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรือประชาชนนิยมหรือเป็นสมาชิกในพรรคการเมืองใด ที่ตั้งขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมาย

(๗) ไม่ทำการขอร้องหรือบังคับให้บุคคลใดอุทิศเงิน หรือทรัพย์สิน เพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมือง

(๘) ไม่เขียนจดหมาย หรือบทความไปลงหนังสือพิมพ์ หรือพิมพ์หนังสือหรือใบปลิว ซึ่งจะจำหน่ายแจกจ่ายไปยังประชาชนอันมีข้อความที่เป็นลักษณะของการเมือง และไม่โฆษณาหาเสียงเพื่อประโยชน์แก่พรรคการเมืองหรือแสดงการสนับสนุนพรรคการเมืองใด ๆ ในที่ที่ปรากฏแก่ประชาชน

(๙) ไม่แทรกแซงในทางการเมืองหรือใช้การเมืองเป็นเครื่องมือเพื่อกระทำกิจการต่าง ๆ อาทิ เช่น วิ่งเต้นติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนหรือสมาชิกวุฒิสภาหรือพรรคการเมืองเพื่อให้นำร่างพระราชบัญญัติหรือญัตติเสนอผู้แทนหรือวุฒิสภา หรือตั้งกระทู้ถามรัฐบาล เป็นต้น

(๑๐) ไม่แสดงออกโดยตรงหรือโดยปริยายที่จะเป็นการช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งในระยะเวลาที่มีการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน เว้นแต่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งใด ๆ ในพรรคการเมืองให้กระทำการดังกล่าวเช่นนั้นได้ และในทางกลับกัน ไม่กีดกันตำแหน่งใด ๆ หรือให้รายผู้สมัครรับเลือกตั้ง

(๑๑) ในระยะเวลาที่มีการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่แสดงออกโดยตรงหรือโดยปริยายที่จะเป็นการช่วยเหลือส่งเสริมสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้ง และในทางกลับกันไม่กีดกันตำแหน่งใด ๆ หรือให้รายผู้สมัครรับเลือกตั้ง

สรุป

หลักประชาธิปไตยในกองบัญชาการกองทัพไทยมีความสอดคล้องและเป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยกำลังพลสามารถมีส่วนร่วม มีสิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติของกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ยกเว้นในเรื่องที่จำกัดไว้ในกฎหมาย เฉพาะในส่วนเกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือ จริยธรรม ที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมของกำลังพลในส่วนเกี่ยวข้องกับการปกครองประเทศ

๑.๑ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และ สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น (เทศบาล, องค์การบริหารส่วนจังหวัด, องค์การบริหารส่วนตำบล) เป็นต้น

๑.๒ การออกเสียงประชามติ หรือการทำประชามติ เช่น การลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือ ร่างพระราชบัญญัติ เป็นต้น

๑.๓ การใช้สิทธิตามข้อ ๑.๑ และข้อ ๑.๒ อยู่ภายใต้กรอบวินัยความเป็นข้าราชการทหาร : การไม่แสดงความคิดเห็นทางการเมือง, การไม่เข้าร่วมในกิจกรรมการเมือง, การไม่ให้กลุ่มการเมืองใช้ประโยชน์ในลักษณะที่จะเป็นการสนับสนุนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้ภายใต้ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยข้าราชการกลาโหมกับการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๙

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

๒. การใช้แนวทางประชาธิปไตยในหน่วยงาน

๒.๑ การปฏิบัติการทางทหารจะใช้ปัจจัย องค์ประกอบต่าง ๆ ตามหลักนิยมทางทหารในการวางแผนอำนวยความสะดวกและดำเนินการ ซึ่งต้องหารือร่วมกันกับทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง เป็นลักษณะการมีส่วนร่วม ร่วมกันในขอบเขตหน้าที่ของแต่ละส่วน จึงเป็นการปฏิบัติที่ไม่สามารถใช้ความเห็น หรือการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตยได้ อันเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๗ วรรคท้าย

๒.๒ การปฏิบัติใดที่ไม่ใช่การปฏิบัติการทางทหาร เช่น งานสวัสดิการ ความเป็นอยู่ในยามปกติ หรือสิทธิเสรีภาพประการอื่นที่มีใช่การปฏิบัติการทางทหารจะให้การมีส่วนร่วมตามหลักประชาธิปไตย

๒.๓ การอยู่ร่วมกัน ยึดหลักการประชาธิปไตย ด้วยการคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียม และประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เพื่อประโยชน์สูงสุดของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวมอย่างยั่งยืนตลอดไป

ประวัติผู้เขียน

๑. ข้อมูลส่วนตัว

ยศ-ชื่อ-สกุล พลเอก เฉลิมพล ศรีสวัสดิ์
 ยศ-ชื่อ-สกุล(ภาษาอังกฤษ) General Chalermphon Srisawasdi
 ตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุด
 ตำแหน่ง(ภาษาอังกฤษ) CHIEF OF DEFENSE FORCES
 วัน เดือน ปี เกิด ๕ มกราคม ๒๕๐๖
 E-Mail chalermphon.s@aoc.mail.go.th
 หนังสือเดินทาง OF1151296 วันหมดอายุ 26 OCT 2022

๒. ประวัติการศึกษา

โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
 จัดทำปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต
 รหัส ๖๓๐๘๐๘

๓. ประวัติการทำงาน

ผู้บัญชาการกองพลทหารม้าที่ ๒ รักษาพระองค์
 รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
 ๓ ตุลาคม ๒๕๕๕
 หลักสูตรหมอบริเวณเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๘
 เจ้ากรมยุทธการทหารบก ๑ ตุลาคม ๒๕๖๐
 รองเสนาธิการทหารบก ๑ ตุลาคม ๒๕๖๑
 เสนาธิการทหาร ๑ ตุลาคม ๒๕๖๒
 กองบัญชาการกองทัพไทย เลขที่ ๑๒๗ ถ.แจ้งวัฒนะ ซ.๗
 ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๔. สถานที่ทำงาน

เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐
 โทรศัพท์ ๐ ๒๕๗๕ ๖๓๓๘ โทรสาร ๐ ๒๕๗๕ ๖๑๑๖

บรรณานุกรม

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖

ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยข้าราชการกลาโหมกับการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๙

เอกสารวิจัย

วัชรพงษ์ วชิรปัญญา, ประชาธิปไตยกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาสังคม, วิทยาลัยสงฆ์นานาชาติเฉลิมพระเกียรติฯ.

จเร ปานจิ้น, การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนกิจการบริหารงานเทศบาล, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

หนังสือ

จันทนา สุทธิจารี, การมีส่วนร่วมของประชาชน, โรงพิมพ์วิเจ ปรินต์ติ้ง.

ประเวศ วะสี, การพัฒนาประชาธิปไตยและการปฏิรูปทางการเมือง, สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

วิทยากร เชียงกุล, หลักการของระบอบประชาธิปไตย, (Online) Available From <http://witayakorn-club.wordpress.com/2007/06/26/democratic/>

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ระบอบประชาธิปไตย, คณะกรรมการการเลือกตั้ง.

อมร รักษาสัตย์, การศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

อารีย์วรรณ พูลทรัพย์, การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน, สำนักพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

Sartori, G. Democratic Theory. (N.Y.: F.A. Pracger, 1965)